

УДК 355.358:37.026.8

Віталій ГАВРИЛЮК

*Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький*

**ОБГРУНТУВАННЯ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ
МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ
ОСНОВ БОЙОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ОПЕРАТИВНО-СЛУЖБОВИХ ДІЙ ПІДРОЗДІЛІВ**

Статтю присвячено обґрунтуванню методики навчання майбутніх офіцерів-прикордонників основ бойового забезпечення оперативно-службових дій підрозділів: закономірностей навчання окремої навчальної дисципліни, принципів навчання, викладання, вивчення, методів навчання, форм організації навчання, компетенції.

Ключові слова: *майбутні офіцери-прикордонники, методика, навчання, підрозділи, оперативно-службові дії, основи бойового забезпечення.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Міжнародна військово-політична ситуація на сьогодні опинилася в стані глибокої кризи внаслідок російської агресії проти України – тимчасової окупації Автономної Республіки Крим і міста Севастополя, а також воєнних дій терористичних угруповань на сході України. Складність і динамічність обстановки на державному кордоні України (на лінії розмежування та адміністративній межі) характеризується транскордонною організованою злочинністю, що суттєво впливає на організацію та здійснення оперативно-службової діяльності силових та правоохоронних органів. Функцію координації дій частин та підрозділів усіх

© Гаврилюк В.

відомств, які виконують професійні завдання з охорони й оборони державного кордону, відповідно до нормативних документів покладено на Державну прикордонну службу України (далі – ДПСУ).

Особливу увагу заслуговує організація та здійснення заходів бойового забезпечення, спрямованих на створення сприятливих умов для успішного ведення бою, ефективного застосування підрозділів, збереження їх боєздатності, недопущення раптового нападу противника, зниження ефективності його вогню (ударів) по підрозділах та інших. Своєчасне та якісне виконання заходів бойового забезпечення потребує сформованості відповідних професійних компетенцій командирів частин та підрозділів усіх ступенів, у тому числі й органів та підрозділів ДПСУ, що у свою чергу визначає необхідність досконалого володіння у визначеному контексті навчальним матеріалом майбутніми офіцерами-прикордонниками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Результати аналізу останніх досліджень за визначеною темою показують, що науковцями зосереджено увагу на комплексній методиці навчання майбутніх офіцерів-прикордонників (А. В. Галімов, В. С. Полюк, О. В. Торічний), методиці навчання автоматизованих систем і засобів прикордонного контролю (Ю. М. Кузь), методиці навчання прийомів застосування сили та рукопашного бою в системі фізичної підготовки персоналу ДПСУ (А. В. Чудик), методиці навчання військовослужбовців-кінологів (О. Д. Богданюк, О. В. Виноград, С. В. Серховець) та майбутніх офіцерів тилу (О. А. Пономаренко, О. Л. Федик, В. А. Чернявський), методичних аспектах дистанційного навчання (І. Г. Блощинський, А. М. Машталер) та ін. Особливої уваги заслуговують наукові роботи, присвячені педагогічним аспектам навчання майбутніх офіцерів-прикордонників окремим видам всебічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів та підрозділів ДПСУ (В. П. Березюк, І. А. Новак, Р. В. Сич, С. В. Сінкевич та ін.).

Однак комплексного дослідження методики навчання майбутніх офіцерів-прикордонників основ бойового забезпечення оперативно-службових дій підрозділів на сьогодні немає, зокрема не обґрун-

товано закономірностей навчання окремої навчальної дисципліни, принципів навчання, викладання, вивчення, методів навчання, форм організації навчання, компетенцій за визначеним напрямом дослідження.

Метою статті є теоретичне обґрунтування методики навчання майбутніх офіцерів-прикордонників основ бойового забезпечення оперативно-службових дій підрозділів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальновідомо, що методика (від грец. *methodike* – “шлях через”) – навчання окремої навчальної дисципліни – галузь педагогічної науки, що являє собою окрему теорію навчання (часткову дидактику). Методику навчання окремої навчальної дисципліни (у нашому випадку – “Основ бойового забезпечення”) розглядаємо як спосіб організації теоретичної та практичної діяльності майбутніх офіцерів-прикордонників, зумовлений закономірностями та особливостями змісту цієї навчальної дисципліни.

Вважаємо традиційними завдання методики навчання “Основ бойового забезпечення”, а саме:

на основі вивчення особливостей майбутньої професійної діяльності за специфікою навчальної дисципліни розкрити між ними закономірні зв'язки;

на основі виявлених закономірностей установити професійні компетенції, на оволодіння яких спрямувати викладацьку діяльність педагога (викладення навчального матеріалу) та пізнавальну діяльність курсантів (вивчення цього матеріалу).

Зміст методики навчання “Основ бойового забезпечення” складають:

місце навчальної дисципліни “Основи бойового забезпечення” у системі підготовки майбутнього офіцера-прикордонника;

завдання та зміст навчальної дисципліни “Основи бойового забезпечення”;

доцільні (оптимальні) методи, методичні засоби та форми організації навчання, спрямованого на опанування курсантами відповідними компетенціями [1, с. 47].

Представимо коротку характеристику наукових категорій методики навчання майбутніх офіцерів-прикордонників “Основ бойового забезпечення”:

закономірність навчання (залежність основної мети та завдань навчання від рівня загальновійськової підготовленості курсантів, темпу опанування новим навчальним матеріалом, їх потреб і можливостей);

залежність результативності навчання майбутніх офіцерів-прикордонників від поєднання внутрішніх (особистісних) мотивів з зовнішніми умовами (особливості внутрішньої служби, побуту, військового укладу життя та ін.);

залежність рівня продуктивності навчання від матеріально-технічного та методичного забезпечення навчального процесу, оптимального застосування засобів та методів навчання, форм його організації;

обумовленість результативності навчання інтенсивністю зворотних зв'язків з керівництвом органів та підрозділів охорони державного кордону, урахування результатів аналізу відгуків на випускників.

Основними дидактичними принципами методики навчання “Основ бойового забезпечення” вважаємо спрямованість навчання на вирішення завдань освіти, розвитку й виховання особистості майбутнього офіцера-прикордонника; науковість, систематичність і послідовність навчання; наочність навчання; зв'язок навчання з умовами несення служби на державному кордоні (на лінії розмежування); свідомість і активність у навчанні; міцність оволодіння військово-професійними компетенціями [2].

Відповідно до визначених педагогічних умов забезпечення ефективності навчання майбутніх офіцерів-прикордонників основ бойового забезпечення [3] визначено порядок засвоєння системи військово-професійних компетенцій, формування професійно важливих якостей особистості та готовності до майбутньої професійної діяльності з урахуванням адаптаційного періоду (“прищеплюються” фундаментальні вміння та навички, які життєво необхідні під час виконання первинних завдань з охорони та оборони державного кордону: застосування стрілецької зброї, використання засобів індивідуально-

го захисту; дії на місцевості, забрудненій вибухонебезпечними предметами, зараженій у радіаційному, хімічному та біологічному відношенні тощо) – дії солдата в бою та дії молодшого прикордонного наряду – традиційні методи: розповідь, показ, тренування; періоду набуття професійного досвіду, розвитку властивостей і якостей особистості, необхідних для кваліфікованого виконання професійних завдань (навички керівництва дрібними підрозділами у різних умовах обстановки) – дії командира механізованого відділення та дії старшого прикордонного наряду – активні методи, наприклад, військово-професійні ігри; періоду інтеграції сформованих професійно важливих компетенцій та якостей особистості до індивідуального стилю діяльності (навички творчого керівництва основними підрозділами ДПСУ, механізованими взводом та ротою) – частково-пошукові, пошукові та евристичні методи навчання.

Крім того, реалізація методичного супроводу самостійної роботи майбутніх офіцерів-прикордонників забезпечується в контексті інноваційних методичних підходів (індивідуальні та групові консультації; тематичні екскурсії, наприклад, у Чорнобильську зону, на хімічно небезпечні об'єкти; тематичні зустрічі з учасниками бойових дій – керівниками прикордонних підрозділів тощо).

До компонентів методики навчання курсантів “Основ бойового забезпечення” належать основний зміст (визначено робочою програмою навчальної дисципліни “Основи бойового забезпечення”), різні моделі та алгоритми викладення навчального матеріалу (визначено методичними розробками на кожне заняття); розумові дії курсантів, спрямовані на засвоєння навчального матеріалу, і додатковий зміст – логіка побудови навчального матеріалу; співвідношення між очікуваними цілями навчання майбутніх офіцерів-прикордонників основ бойового забезпечення та результатами цього навчання.

Висновки. Методику навчання навчальної дисципліни “Основи бойового забезпечення” розглядаємо як спосіб організації теоретичної та практичної діяльності майбутніх офіцерів-прикордонників, зумовлений закономірностями та особливостями змісту цієї навчальної дисципліни. Відповідно до визначених педагогічних умов забезпечен-

ня ефективності навчання майбутніх офіцерів-прикордонників “Основ бойового забезпечення” визначено порядок засвоєння системи військово-професійних компетенцій, формування професійно важливих якостей особистості та готовності до майбутньої професійної діяльності з урахуванням адаптаційного періоду (“прищеплюються” фундаментальні вміння та навички, які життєво необхідні під час виконання первинних завдань з охорони та оборони державного кордону: застосування стрілецької зброї, використання засобів індивідуального захисту; дії на місцевості, забрудненій вибухонебезпечними предметами, зараженій у радіаційному, хімічному та біологічному відношенні тощо) – дії солдата в бою та дії молодшого прикордонного наряду – традиційні методи: розповідь, показ, тренування; періоду набуття професійного досвіду, розвитку властивостей і якостей особистості, необхідних для кваліфікованого виконання професійних завдань (навички керівництва дрібними підрозділами у різних умовах обстановки) – дії командира механізованого відділення та дії старшого прикордонного наряду – активні методи, наприклад, військово-професійні ігри; періоду інтеграції сформованих професійно важливих компетенцій та якостей особистості до індивідуального стилю діяльності (навички творчого керівництва основними підрозділами ДПСУ, механізованими взводом та ротою) – частково-пошукові, пошукові та евристичні методи навчання.

Крім того, реалізація методичного супроводу самостійної роботи майбутніх офіцерів-прикордонників забезпечується в контексті інноваційних методичних підходів (індивідуальні та групові консультації; тематичні екскурсії, наприклад, у Чорнобильську зону, на хімічно небезпечні об’єкти; тематичні зустрічі з учасниками бойових дій – керівниками прикордонних підрозділів тощо).

Перспективами подальших розвідок за визначеним напрямом є експериментальна перевірка ефективності методики навчання майбутніх офіцерів-прикордонників основ бойового забезпечення оперативно-службових дій підрозділів.

Список використаної літератури

1. Гаврилюк В. В. Критерії, показники та рівні оволодіння майбутніми офіцерами-прикордонниками основними компетенціями бойового забезпечення оперативно-службових (бойових) дій / В. В. Гаврилюк // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні та психологічні науки / [гол. ред. О. В. Діденко]. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2016. – № 5(7). – С. 42–49.

2. Торічний О. В. Теорія і практика формування військово-спеціальної компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у процесі навчання : монографія / О. В. Торічний. – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2012. – 536 с.

3. Гаврилюк В. В. Педагогічні умови навчання майбутніх офіцерів-прикордонників основ бойового забезпечення оперативно-службових (бойових) дій підрозділів / В. В. Гаврилюк // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні та психологічні науки / [гол. ред. О. В. Діденко]. – Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2016. – № 4(6). – С. 46–54.

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Сінкевич С. В.

Гаврилюк В. В. Обоснование методики обучения будущих офицеров-пограничников основам боевого обеспечения оперативно-служебных действий подразделений

Статья посвящена обоснованию методики обучения будущих офицеров-пограничников основам боевого обеспечения оперативно-служебных действий подразделений: закономерностей обучения отдельной учебной дисциплине, принципов обучения, преподавания, изучения, методов обучения, форм организации обучения, компетенции.

Ключевые слова: *будущие офицеры-пограничники, методика, обучение, подразделения, оперативно-служебные действия, основы боевого обеспечения.*

Gavrylyuk V. V. Substantiation of the methodical procedure of the future border guard officers' training within the basics of combat support for operational and service actions of units

The article is devoted to the substantiation of the methodical procedure of the future border guard officers' training within the bases of combat sup-

port for operational and service actions of units: particular educational discipline training regularities, training principles, tutoring, learning, training methods, training organizational forms, competencies.

Training methodical procedure of discipline “Fundamentals of combat support” is considered as a way to organize theoretical and practical activity of future border guard officers, due to patterns and characteristics of the contents of this discipline. According to the determined pedagogical condition it has been fixed the order of getting the system of professional competences, professionally important personal qualities and readiness to professional activity formation based on adaptation period (basic skills “impart” which are essential during carrying out of the primary tasks of guarding and defence of the state border: using of small arms, personal protective equipment; acting on areas contaminated by explosive items or with radiation, chemicals and biologically polluted etc.) – soldier combat action and associate serviceman of border patrol – traditional methods: telling, showing, training; period of professional experience acquisition and development of properties and personal qualities necessary for qualified performance of professional tasks (leadership skills in small units in different environment conditions) – of the commander of mechanized divisions and senior servicemen of border patrol – active methods such as professional military games; integration period generates important professional competencies and personality traits to the individual style of activity (creative leadership skills of State Border Guard Service of Ukraine main divisions, mechanized platoon and a company) – partial searching, searching and heuristic methods.

Besides, the realization of methodical support of the future border guard officers’ self training has been carried out in the context innovation methodical approaches (individual and group consultations; theme excursions, for example, to the Chernobyl zone, to the chemically dangerous objects; theme meetings with the combat actions participants – chiefs of border guard units etc).

Keywords: *future border officers, methodical procedure, training, units, operational and service actions, bases of combat support.*